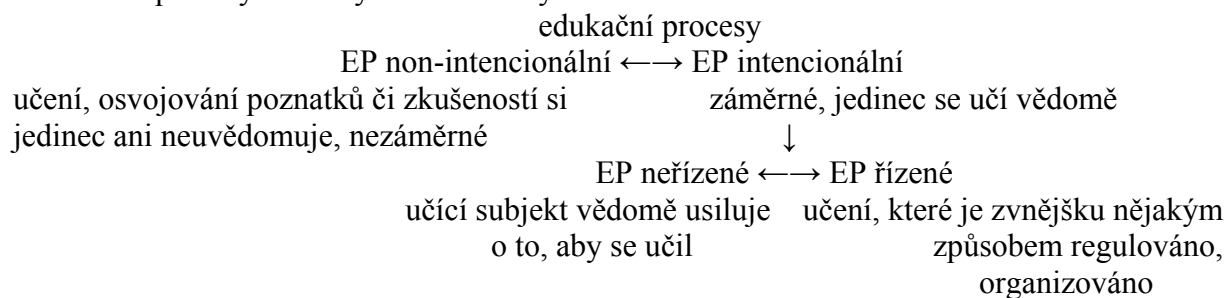

Proces výchovy, etapy výchovy

- výchova = subjekto-subjektový proces, pedagog ↔ žák (není pasivní), má v sobě sebeutvářecí prvek; často však chápán jako proces subjekto-objektový (učitel – žák)
- celoživotní/permanentní charakter → od narození až do smrti (jeden z charakteristických rysů)
- edukační proces je jakákoliv činnost, jejímž prostřednictvím nějaký subjekt (T) instruuje (vyučuje/vzdělává) nebo nějaký subjekt (P) se učí
- v edukačním procesu vždy obsaženo učení (pokud obsaženo není, nelze mluvit o edukačním procesu)
- koncepce učení :1. senzomotorické učení (osvojování pohybových činností)
2. verbálně-kognitivní učení (osvojování poznatků prostřednictvím jazyka)
3. sociální učení (osvojování systému hodnot, norem, postojů)
(Čáp, Mareš)
- edukační procesy dle míry intencionality – schéma??

- proces výchovy je ovlivněn charakteristickými rysy (permanentností, univerzálností, mnohostranností, příp. dynamičností a cykličností, internacionalitou a globalitou, pluralitou a integrací, hodnotovou orientací výchovy)
- dvoustránkovitost procesu výchovy – schéma??
vzdělávání (ratio) ↔ výchova v užším slova smyslu
(hodnotová a mravní výchova)
- vzdělávání lze chápat jako specifickou edukaci, obvykle dlouhodobou a institucionalizovanou, kterou realizují profesionální edukátoři a bývá legislativně vymezena co do svého průběhu a produktu
- výchova v užším slova smyslu obsahuje výchovu osobnostní a sociální, multikulturní, občanskou a ekologickou
- výchovu lze dále dělit na heteronomní a autonomní
- u obou stránek procesu výchovy musí docházet k prolínání
- **dělení etap výchovného procesu** – odlišné co do autora
- etapy výchovného procesu (*Blížkovský*)
 - heteronomní
 - autonomní
 - sociální konformita

- etapy výchovného procesu (*Svobodová, Šmahelová*)

1. etapa počáteční (vstupní) diagnózy
 - vychovatel musí znát stav vychovávaného a okolnosti výchovy
 - zjišťuje dosavadní úroveň vychovávaných, jejich dovednosti, schopnosti a zájmy, potřeby
 - zajímá se o psychický a fyzický stav a zdraví (vnitřní podmínky výchovy)
 - neobejde se bez znalostí vnějších podmínek výchovy (např. vlivy prostředí, vztahy ad.)
 - nezbytná pro vymezení cíle, obsahu a prostředků výchovného procesu

2. etapa pedagogické analýzy obsahu výchovy
 - analýza obsahu výchovy důležitá – na obsahu závisí jeho výchovné využití
 - vychovatel promýšlí postupy, vybírá metody, odhaduje problémy
 - usnadňuje formulaci cílů výchovy
3. etapa pedagogického projektování
 - základem stanovení co nejkonkrétnějšího cíle co nejpřesnějším způsobem
 - projektování založeno na znalosti aktuálního stavu vychovávaného
 - jasná představa toho čeho chce pedagog dosáhnout – volba pomůcek, metod, forem, prostředků
 - vytýčení obsahu a cíle výchovy
4. etapa regulace učení žáka
 - stojí v centru procesu výchovy a vzdělávání
 - intenzivní spolupráce učitele a žáka
 - úvahy o tom co bude dělat žák, jak to bude dělat, za jakým účelem, jakým způsobem, za jakých prostředků, za jakého času
 - žák musí vědět co se po něm chce, k čemu má dospět a jaký čas a pomůcky k této činnosti má k dispozici
5. etapa výsledné//závěrečné//výstupní pedagogické diagnózy
 - ukazuje, do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů
 - umožňuje měřit efektivitu výchovného procesu
 - učitel a žákům slouží jako zpětná vazba
 - nutná také pro možnost formování žákovy osobnosti

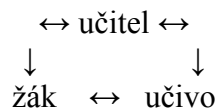
- etapy výchovného procesu - z hlediska metod (*Vorlíček*)

1. počáteční pedagogická diagnóza
2. pedagogické projektování a motivace
3. regulace – fáze přípravy na aktivní osvojování učiva
 - seznamování se s učivem
 - upevňování již naučeného//získaného učiva
4. výsledná, výstupní diagnóza

- etapy výchovného procesu dle realizace (*Mojžíšek*)

1. motivace
2. fixace (uložení)
3. expozice (vyjádření)
4. verifikace (ověření)

- v pedagogické teorii existuje model se vztahem mezi třemi základními elementy učitel, žák, učivo (didaktický trojúhelník) **schéma???**

- interakční pojetí - edukační proces chápeme jako jeden z druhů sociální interakce (spolupráce)

- interakční model edukačního procesu – **schéma???**

determinanty vstupů → edukační proces (průběh, obsah, vlastnosti) → výstupy (výsledky = bezprostřední a efekty = dlouhodobé)

- edukační procesy v kterékoli zemi probíhají v závislosti na sociální struktuře a sociálních charakteristikách její populace

- přehled vstupních determinant (charakteristika) edukačních procesů (*Blížkovský*)

1. Charakteristiky žáků

a) kognitivní (inteligence, schopnosti, styly učení aj.)

b) afektivní (postoje, motivace, potřeby aj.)

c) fyzické (rozdíly věku, pohlaví aj.)

d) sociální a sociokulturní (vzdělanostní úroveň rodiny)

2. Charakteristiky učitelů

a) osobnostní (zdravotní stav, temperament aj.)

b) profesní (zkušenosti, odpovědnost za úspěšnost žáků aj.)

3. Charakteristiky edukačních konstruktů

a) kutikulární programy (orientace vzdělávacích programů aj.)

b) učebnice (rozsah a obtížnost učiva aj.)

c) evaluační nástroje (korespondence se standardy aj.)

4. Charakteristiky škol

a) materiální vybavenost

b) profil učitelských kádrů aj.

- bezprostředně lze k procesu výchovy řadit i skupinu podmínek výchovy, cílů výchovy, prostředků výchovy a styly výchovy

- styly výchovy = základní styly učitelova výchovného působení; jakým způsobem se projevuje vychovatel ve vztahu k vychovávanému jedinci

- třístupňové dělení stylů výchovy – rozlišujeme tři základní styly (*Svobodová*):

- autokratický styl výchovy – založen na zákazech a příkazech; nesvoboda

- liberální styl výchovy – přílišná volnost, často bez pravidel

- demokratický (sociálně integrační) styl výchovy – žák a učitel partneři, komunikují spolu

- pětistupňové dělení stylů výchovy (*Čáp, Mareš*):

1. autokratický styl (záporný emoční vztah a silné řízení)

- učitel rozkazuje, zakazuje; mnoho sám mluví; vyčítá, vyhrožuje; zajímá se pouze o výkon a kázeň; omezuje samostatnost a iniciativu žáků

2. liberální styl s nezájmem o dítě (záporný emoční vztah a slabé řízení)

- nízké požadavky na výkon a kázeň, nedostatečná kontrola; nejisté a lhostejné chování učitele vůči žákům

3. rozporný autokraticko-liberální styl (záporný emoční vztah s rozporným řízením)

- prolínání, střídání dvou předchozích stylů; častým problémem pro žáka, učitel se chová každou hodinu odlišně

4. laskavý liberální styl (kladný emoční vztah a slabé řízení)

- sympatie žákům, porozumění, omlouvá však nedostatky; v krajních případech působí jako litující faktor

5. integrační styl (kladný emoční vztah a střední až zesílené řízení)

- klidné, neagresivní chování, bez nervozity; mluví s žáky i o věcech netýkajících se přímo školy; projevuje důvěru; klade přiměřené, postupně se zvyšující požadavky; podporuje samostatnost a iniciativu; působí příkladem lidského vztahu a komunikace respektující druhou osobnost; nepřikazuje, pokládá vhodné otázky, návrhy, podněty; využívá formativního působení činností a menších sociálních skupin; považován za nejvhodnější

- v procesu výchovy nutnost zodpovědět otázku „Co se děje s člověkem v procesu výchovy“?

1. socializuje se → zespolečenštění

2. stává se individualitou (neopakovatelnost osobnosti)
- důsledky edukačního procesu – odlišné dle pojetí výchovy
 - tradiční pojetí výchovy – formování osobnosti vychovávaného jedince → všestranný harmonický rozvoj
 - humanistické pojetí výchovy – pomoc dítěti při jeho rozvoji a růstu (odhalení a socializace maxima vnitřních potencií//možností dítěte) → sebeuplatnění, štěstí, spokojenost

Literatura: BLÍŽKOVSKÝ, B. *Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi*. Ostrava : Amosium servis, 1992.
ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : Portál, 2001.
JŮVA, V. sen. a jun. *Úvod do pedagogiky*. Brno : Paido, 1999.
MOJŽÍŠEK, L. *Teoretické otázky pedagogické diagnostiky*. Praha : Academia, 1987.
POSPÍŠIL, R., VLČKOVÁ, K. *Úvod do pedagogiky*. ELPORTÁL, Brno : MU Brno, 2006. s. 88. ISSN 1802-128X. <https://is.muni.cz/auth/elportal/studovna.pl>.
PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál, 1997.
PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozšířené vydání. Praha : Portál, 2001.
SVOBODOVÁ, J., ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno : MDS, 2007.
VORLÍČEK, CH. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany : HaH, 2000.